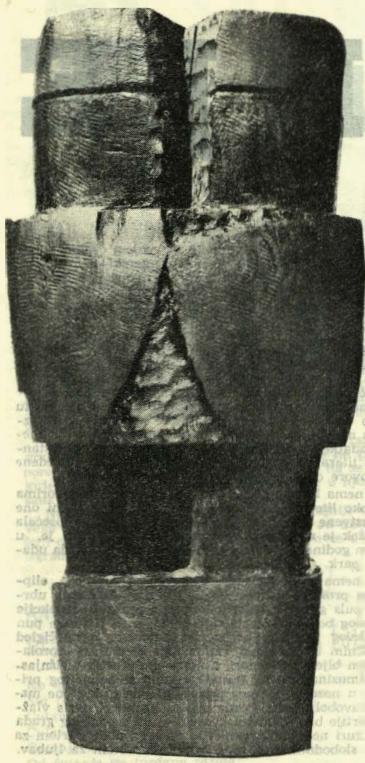


ID = 199436295

• književni imenik • književni imenik



živojin
pavlović

MOJBRAT

Sedela je u trećem redu, kraj prozora; u suvoj i razbarvanoj kosi blistalo joj je sunce. Nisam mogao da zaboravim: oni iz sedmog, zgurani u klicavu i obavjeni lutim strancima, govorili su da je odazila profesoru crtanje i da se sidaš pred njim gola. Iskala je prijavniku kožu prekrivenu mlađezinom, i po čemu se nije razlikovala od ostalih devojčica. Nosila je cipele sa drvenim donom, kao i mi, ali je neprestano drhnula telom i obilizivala usne. Nas dva jedan nismo izgubili, ostala su u praznoj stenicici koja je mirisala po leće jesenju vlagu. Iza zamunjene okna mlatarske su se ruke kao kruši preklanjali petljava. „Je-dan, dva-a tri-i, če-tir! Je-dan, dva-a, tri-i, če-tir!“ Leptirice je dobivala u staklo, a gine senke zastirele su ispuščalu tablu u ugлу, od obesane đake oleteće čine, ma se da me vrebaju nepoznati ljudi. Učionica je bila mala, kad god smo bacali avion od hatrije na bi udario o suprotni zid. Bilo vas je preko četredeset u razredu; gurali smo se po četvoro u klupi; sada je sve izgledalo ogromno, kao skladiste ili bolnički hodnik. Sedela je u trećem redu ledjima okrenuta prozoru, delile su na staze, izgrevane i raskrkane klape u kojima sada nikog nije bilo.

Cim sam je pogledao, ona podiže obrve i pogovori. „Koliko je?“ reče, spusti pogled ka mom ručnom časovniku i upali cigaretu. „Kad se vrati, primetiće da je neko pušio“, kazah joj dok je sivi oblik lenje puzao uz sunčev zrak. Ona se nasmješa pre no što mi odgovori; usne joj se rastegoste skrivači neku nepristojnu misao, „Kazaceš da si to bio ti?“ reče i nasmješa se još jednom, gласno, ištvarajući pljusnate zube; učuta. Videh da je ukocena u stavu napetog isčekivanja, sabijenog u očima, u jedva primetno zgrčenim prstima na ikuci klive, u slijubljenoj koljenima što su virila ispod raskropicane đacke kecelye kao glatki kamen. Obrori glave pokusavajući da se setim na koga me podsjeća u tom položaju i s takvim lukavim i suzdržanim izrazom lica, ali mi to nije polazio za rukom. Možda zato što sam se osećao unesenim, ili, što sam videći je takvu, slutio u sebi duboko negodovanje i gorčinu; onu istu gorčinu koja me je oprimila čim sam u Klozetu šta o njoj govorile drugovi iz sedmog, a možda zato što sam primetio kako ustaje i kako korača između klupa vukući za sobom dim kao da, joj se vole, puši od znoja. Došla je i selo da mene. Cuo sam je kako dise. „Hocemo li posle časova zajedno kući?“ reče mi; glas joj iznenada postade tih i vreo. „Da“, rekoh, govorči u otvorenu sveskui koj čak ni stranicu nisam video; nisam mogao da joj se suprostavim.

Koracala je ispred mene noseći torbu s knjigama prijetenu uz grudi. Isla je zabaćene glave; katkad bi joj se samo oči, na ulici svetlige i vlăne, trgle za nekim prolaznikom. Sunzrak je slegao dimovom na grad, prvo lišće poleti pod noge. Na poskicama, krivim, pršnjavim i bez sveta, bilo je mnogo ljudi, najviše mlađeži i naoružanih nedicevaca. Ona je koracala gordo, kao gardijski konj, i z bog tog ukrucenog i ohlog hoda, uprkos klaparanju drvenih donova po kaldrimi, video sam kako se muškarci osvrču za njom, zadovoljni u sebi što sam ja bio taj koji se jedini nalazi kraj

Filmski kritičar i poznati filmski režiser mlade generacije Živojin Pavlović go-to sve do pojave svoje prve knjige pri-povedaka *Krvudava reka* nije se angažoval u tihim procesima sazrevanja naše proze. Međutim, u rezultatima njegovog rada, u knjizi pri-povedaka, prisutna je, doduše nedefinisana, ali konstantna težnja mlade generacije ka stabilizaciji prozogn izraza i ka sve intenzivnijim tematskom osamostaljivanju od raznih uticaja sa strane i od naše novije ili starije pri-povedačke tradicije. U formalno tehničkom pogledu Živojin Pavlović nije doneo skoro ništa novo. Njegova pri-povetka građena je na tekovinama standardne savremene pri-povetke, bez forsriranih inovacija i egzibicija, sa dosta smisla za meru i konciosnost i dosta nerava za neužurban narrativni temp. Njoi je, otuda, svojstvena lakoća i izvesna sigurnost u pravljenju raspoloženja i situacija i u skiciranju likova. Ali u toj lakoći više je prisutna umesnost jednog dorvitog pisa, nego li puna stvaralačka koncentracija i doradenost dela.

Tematski, zbirka *Krvudava reka* je kompaktna knjiga. Sve pri-povetke u njoj obraduju jednu temu: borba pripladnika Narodne milicije i Odjeljenja zaštite naroda sa poslednjim četničkim bandama u prvim posleratnim danima. Po svurostiji slike koje obrađuje, ona često podseti na Isaku Babelja i na njegov svet. To je svet jedne grube realnosti u kojoj su život i smrt uvek centralne teme i dosta materija pri-povedanja dobija puni smisao u kazivanju ogoljenog niza životnih činjenica. Već i sama ideja da se piše o ljudima stalno suočenim sa smrću, predodređena je sama po sebi da nameće i pokrene neka egzistencijalna pitanja, da doveđe do dramatičnih dijelova i raskrsnicu. Nije Živojin Pavlović portretirao snažne ljudе zbg svoje izuzetne sklonosti ka bavljenju snažnim ličnostima, nego je samim opredeljenjem za jedan krug tema predodređen svoju prazu za situacije u kojima bi psihologiziranja bila suvišna i nameštena, a socijalna obraglažanjina neadekvatna i isforisana. Niko se od njegovih ljudi ne bori za neku fiksnu ideju, nikoga od njih ne pokreće gurkav apstraktan ideal ili umišljenu dužnost. Njegovi junaci ulaze u akcije najčešće pod konkretnim i stvarnim zapovestima svojih pretpostavljenih da bi

ostvarili ciljeve koji su im i razumljivi i bliski, ginu iz hrabrosti, ali i iz moranja, bore se za život i boje se smrći. Više su ili manje emocionalno vezani za izvođenje ciljeve revolucije. Draž Pavlovićeve proze je pre svega u tome što ona ne traži „po-eziju“ u suvrom činjenicama gde su smrt i život uvek antipodno i po svakog junaka konkretno suoceni, što ne pozitivira tamo gde ljudski život sam po sebi ima najveću težinu, a ipak se lako daju i mora da se daju, bez bunda, bez očaja, teškim meditacijama i filozofskog pesimizma.

Sve što je rečeno u najboljoj pri-poveti ove knjige *Krvudava reka*, po kojoj je i knjiga dobila ime, u raznim modulacijama ponovljeno je i u drugim pri-povetkama. Sve one zajedno, u knjizi, ne predstavljaju skup individualnih proznih celina koje bi bile sposobne da same za sebe poneseu jedan izrazito svojstveni prozni sadržaj, nego su manje više različite varijante na jednu istu temu, skoncentrisane na kazivanje jednog osnovnog sadržaja: odnosa prema smrći i tragici borbe koju ljudi gladini života vode sa bandama koje se očajnički bore za svoje poslednje životne sanse i tim besomućnije ispoljavaju nagom za unistavanjem. Ova knjiga pri-povedaka imala je dovoljno elemenata da preraste u dužu i sadržajniju novelu, možda čak i u roman, ali je kompoziciono ostala pri jednom završenom ciklusu pri-povedaka koji nam Živojin Pavlović kao pri-povedačku u svim stvaralačkim dimenzijama i mogućnostima. Ona je počakala da Pavlović ume stvaralački da ude u stvarnost jednog vremena o kome su dosad govorili uglavnom feljtonisti i publicisti, da ume dosta veštio da organizuje pri-povetu, ali ne i da graditi likove u širim dimenzijama nego što je neophodno za pri-povedačku komunikaciju, da ostvaruje punciovi pri-povetke kroz detalje i ponekad naizgled nepotrebne sitnice koje prozi daju punoči i dubinu. Živojin Pavlović nam se ovom knjigom nije predstavio kao celovit pri-povedač. Ona obigledno predstavlja samo jedan ciklus, samo jedan isekf iz repertoara njegovih pri-povedačkih mogućnosti i interesovanja. Ali zato što njome nije pokušao „da kaže sve što ima“, knjiga deluje kao pri-povedački zrcalo, kao deo jedne šire, nedovoljno iskazane i uobičajeneeline.

Petar MILOSAVLJEVIĆ

**KNJIGE BUDILNIK VLADE BULATOVIC
KA VIRA, DVA OKA RASE POPOVA
I KRVUDAVA REKA ŽIVOJINA PAVLOVICA
OSAVLJENE SU PROŠLE GODINE U
METODOV GRADSKOG LISTA ZA
REDNIK BIBLIOTIKE JE MILOS STAM
BOLIC.**

da sednem, i ja je spazih, zavaljenu na klupi sred nog rastinja. Sedela je u samom uglu, izazovno prekrštenim nogu; gledala me je netremice.

Spustis u se drugi kraj, osećajuti da mi se prsti krute ka lednice o strešnjama nad sike. Nisam joj okrenuo lice, nisam mi pomislio, oko nac da kovitela strava, činilo mi se da se traži nešto mije žbunje i da svud okolo, u mreži, hoda hiljadu nešto nogu. Videh: diži se stan, kaže premanje bele pare, starice za žbunu, čupaju se zube, gvozdene zube, vojnici bledi kao bud i sipe od ranu, odlaže nešto pacenici mnogobrojnih konja. Ko su oni? zapitah se, gledajući decu mokrih gađa, što su ih epidemije pozobale neke bolesne noći, ko su oni što se osmouži diraći poignite čase red pomučenih vinograda, čiji su ti slamsni šeširi, šaškaje i libadeta, odakle miris staja, prašnjavih knjiga, vruće rakiye u zimska jutra i zvuci zvona što sam ih čuo još ne rođivši se? Nijhalo se lišće iznad moje glave, čuo sam disanje noći i nisan bio sam.

Tada me prenu dođi njeni ruke. Polako, bez žurbe, ali odlučno i u svojoj određenoj sigurnosti, kao streona mi istreži torbu s knjigama koju sam držao ispod la u pušku preko koje posmatra svet iz dana u noć, misle i baci je u travu. Zatim mi ispruženim prstom dodače sledeni obraz. Ali ja je ne pogledah iako mi se primicala vlačeći mi vrat svojim dahom; taj typi šum torbe koja je odločila u sibile, prhnu kroz noz kao šljuka i pretop se u cijuk vrata na kapeli. Gledao sam: odande, iz plasme same u kojoj se suže uveli venci i mirise vosak i kandilo, izade moj brat. Pratio ga je mrek, topao i talasava smeh, romor najednom razburđen pod zidinama crkve, zanesen, čulan, batat i zreo. Utru odmah. Znao sam čiji je bio mi je poznat. Slušao sam ga svakog proleća u bašti između kuća. Za bratom pode Anica Preca i obesi mu se o ruku. Videh ga kako je obglrij od ramena priviši joj glavu uz svoje grude; umršena kosa bežala joj je na sve strane; iz otvorenih usta ječao je zagrunuti kikot otkidajući joj se iz grla kao komade krvavog mesa.

Poznao sam ga i slušao, iako se skotrljao niz brdo ostavljajući samu mirak i zadan groblje. Više nisam došao disanje kraj sebe, okretilo glavu: videh joj oboreno lice, ukćeno u neobjasnivom grču. Otci, razvedene i slepe, piljili su u zemlju koju sigurno nisu videle. Ustao sam i posao ne osvrnući se. Tamo, iz prvih krstata već crnih od kisa, u dolini pod maglom, sličan postelji premoreni zvezda, čamio je grad. Oko glave su mi leteli noćne ptice, isao sam ne znajući korača li iko iz mene. I tako, zanesen i slep, katkad svetao kao izglačan svetnjak, katkad taman kao oko smrти, slijeven, izdrobljen i jadan pod senkama brezovih krošnji spustio sam se niz breg. Sčamam se da sam negde, na ivici groblja, drvenim donom nagažio puš. Zastao sam i raskrsnicu, ukoso osvetljen žutom svetlošću sa električnog stuba. „Nedes da me otprati?“ reče i pride mi s leda pruzajući torbu koju sam bio zaboravio. „Ne“, rekoh joj, „šta ču ti ja? Ne“, rekoh joj, „dosta je bilo“. Odzali.

(iz neobjavljene zbirke pri-povedaka „DECA“)